

27.1.1999 Dnro 2/51/1999

Valtion kirjanpitolautakunnan lausunto tiliviraston käyttöomaisuuteen kuuluvien pörssiosakkeiden arvonorotuksen tekemisestä ja Sonera-Yhtymä Oyj:n osakkeiden myyntiin liittyvien bonusosakkeiden kirjaamisesta.

Valtion kirjanpito uudistuksen mukainen valtion aloittava tase on hyväksytty valtioneuvostossa 17.12.1998. Käyttöomaisuuteen kuuluvat osakkeet tuli arvostaa valtiovarainministeriön antaman määräyksen sekä Valtiokonttorin antaman täydentävän määräyksen ja ohjeen mukaan.

Aloittavassa taseessa pörssiosakkeet on arvostettu vuoden 1997 lopun pörssi-arvoon. Merkittävimmät pörssiosake-erät ovat kauppa- ja teollisuusministeriön, liikenneministeriön ja valtiovarainministeriön taseissa. Muiden kuin julkisesti noteerattujen osakkeiden osalta aloittavassa taseessa on käytetty arvostusperusteena sekä hankintamenoa että nimellisarvoa.

Valtion aloittavassa taseessa 1.1.1998 on käyttöomaisuutena muun muassa Suomen PT Oy:n osakkeet. Suomen PT Oy jakautui 1.7.1998 Suomen Posti-yhtymä Oy:ksi ja yhtiöksi, jonka nimeksi jakautumisen jälkeen tuli Sonera-Yhtymä Oyj. Jakautumisen tuloksena Suomen PT Oy lakkasi olemasta ja Suomen valtio Suomen PT Oy:n ainoana osakkeenomistajana sai omistukseensa Suomen Posti-Yhtymä Oy:n ja Sonera-yhtymä Oyj:n koko osakekannat. Marraskuussa 1998 Suomen valtio myi osan Sonera-Yhtymä Oyj:n osakkeista ja yhtiö listautui pörs-siin.

Sonera-Yhtymä Oyj:n osakkeen kirjanpitoarvo liikenneministeriön kirjanpidossa on 2,50 markkaa per osake, merkintähinta listautumisen yhteydessä oli 45 markkaa ja pörssi-arvo 31.12.1998 lähes 100 markkaa.

Liikenneministeriö on pyytänyt kirjanpitolautakunnalta lausuntoa talousarvioasetuksen 66 d §:ssä tarkoitetun arvonorotuksen tekemisestä Sonera-Yhtymä Oyj:n osakkeisiin. Liikenneministeriö on tiedustellut, voidaanko näiden osakkeiden kirjanpitoarvoon tehdä arvonorotusta ja voidaanko tällöin arvonorotuksen perusteena käyttää esimerkiksi osakkeista saatua merkintähintaa 45 markkaa per osake.

Sonera-Yhtymä Oyj:n osakkeiden myyntiin yleisölle kuului ehto, jonka mukaan osakkeiden ostaja saa vuoden omistusaajan jälkeen valtiolta kymmentä osaketta kohden yhden ilmaisosakkeen eli niin sanotun bonusosakkeen.

Liikenneministeriö on pyytänyt kirjanpitolautakunnalta lausuntoa Sonera-Yhtymä Oyj:n bonusosakkeiden luovutusvelvollisuuden huomioon ottamisesta vuoden 1998 tilinpäätöksessä.

Lausunnon perustelut

Pörssiosakkeiden arvonkorotuksen tekeminen

Ottaen huomioon valtion kirjanpitokäytännön yhtenäistämisen tarpeen sen johdosta, että vuodelta 1998 laaditaan ensimmäinen kirjanpituudistuksen mukainen tilinpäätös, kirjanpitolautakunta on päättänyt antaa tiliviraston käyttöomaisuuteen kuuluvien pörssiosakkeiden arvonkorotuksen tekemisestä lausunnon, joka on tarkoitettu periaatteelliseksi ohjeeksi yhtenäisen hyvän kirjanpitotavan muodostumiselle valtion kirjanpidossa.

Talousarvioasetuksen (600/1997) 66 §:n mukaan, jos kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan maa- tai vesialueen, rakennuksen, arvopaperin tai muun niihin verrattavan hyödykkeen todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, taseeseen voidaan merkitä poistamattoman hankintamenon lisäksi enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenon erotuksen suuruinen arvonkorotus. Arvonkorotusta vastaava määrä on merkittävä arvostuseräksi vastattaviin. Jos arvonkorotus osoittautuu aiheettomaksi, se on peruutettava.

Valtiokonttorin tilivirastoille ja talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille 24.11.1998 antamassa tilinpäätösohjeessa vuodelle 1998 edellytetään talousarvioasetuksen 66 h §:n 1 momentin kohtaan 2 viitaten, että tilinpäätöksen liitteessä (edellä mainitun tilinpäätösohjeen mukaan liite 4) on ilmoitettava erikseen myös käyttöomaisuuden arvonkorotuksia koskevat tiedot. Toisaalta talousarvioasetuksen 66 h §:n 1 momentin kohdan 6 mukaan riippumatta siitä, onko julkisesti noteerattujen osakkeiden kirjanpitoarvoon tehty arvonkorotus, tilinpäätöksen liitteessä (edellä mainitun tilinpäätösohjeen mukaan liite 8) on ilmoitettava muun muassa osakkeiden markkina-arvo.

Arvonkorotus on selvä poikkeus talousarvioasetuksen peruslinjasta, joka nojaa hankintameno pohjaiseen kirjanpitoon. Tämän vuoksi arvonkorotuksen tekemiselle on säädetty tiukat edellytykset. Käyttöomaisuuteen kuuluvan arvopaperin arvonkorotuksen edellytyksenä on, että arvopaperin todennäköinen luovutushinta ylittää sen alkuperäisen hankintamenon. Arvoeron on lisäksi oltava olennainen ja pysyvä. Arvoeroa tarkastellaan varainhoitovuoden päättymisajankohdan olosuhteiden mukaisesti.

Talousarvioasetuksessa tai sen nojalla annetuissa määräyksissä taikka ohjeissa ei ole määritelty tarkemmin arvokorotuksen edellytyksenä olevan arvoeron olennaisuutta. Lautakunta katsoo, että arvonkorotuksen tekemismahdollisuutta arvioitaes-

sa arvopaperin arvonnousua voidaan yleensä pitää olennaisena, jos arvopaperin todennäköinen luovutushinta on vähintään 20 prosenttia sen hankintamenoa suurempi.

Arvonkorotuksen edellytyksenä olevaa arvonnousun pysyvyyttä on arvioitava siten, että pitkälläkään aikavälillä ei ole nähtävissä arvopaperin todennäköisen luovutushinnan alenemista. Myös pörssiosakkeiden kohdalla tämä merkitsee yleensä usean vuoden tarkasteluajaväliä muun muassa suhdannevaihtelujen vaikutuksen huomioon ottamiseksi. Arvonnousun pysyvyydestä voidaan saada kokemukseräistä tietoa esimerkiksi tarkastelemalla osakkeen pörssi-arvon kehitystä menneisyydessä. Jos osaketta ei ole noteerattu julkisesti riittävän pitkällä aikavälillä, pysyvyyttä voidaan arvioida esimerkiksi saman toimialan pörssikurssien yleisen kehityksen perusteella.

Talousarvioasetuksen (600/1997) 61 §:n 1 momentin mukaan tilivirastojen tilinpäätökset on laadittava yhtenäisellä tavalla. Yhtenäisyyttä on perusteltua vaatia yh-tenäisten laskentaperiaatteiden soveltamiseksi valtion tilinpäätöksen laatimisessa.

Vaikka kukin tilivirasto on vastuussa oman tilinpäätöksensä laatimisesta, tilivirastojen tilinpäätösten laatiminen yhtenäisellä tavalla edellyttää, että myös arvonkorotusten tekemisessä noudatetaan yhtenäisiä periaatteita. Lautakunta katsoo, että valtion tilinpäätöksen yhtenäisyyden varmistamiseksi arvonkorotusten osalta tulisi valtiolle luoda tämän turvaavat toimintaperiaatteet ja menettelytavat. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi talousarvioasetuksen (600/1997) 62 §:n 1 momentin nojalla, jonka mukaan valtiovarainministeriö antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä valtion tilinpäätöksestä.

Sonera-Yhtymä Oyj:n bonusosakkeet

Talousarvioasetuksen 66 f §:n mukaan tilinpäätöksessä varainhoitovuoden liikekirjanpidon tulot kirjataan tuotoiksi. Tuotoista vähennetään kuluina ne liikekirjanpidon menot, joita vastaava suorite on luovutettu, samoin kuin muut varainhoitovuoden menot, joista ei todennäköisesti enää saada niitä vastaavaa vastinetta ja menetykset. Muut liikekirjanpidon menot saadaan aktivoida sen mukaan kuin jäljempänä säädetään.

Osakkeiden suoriteperusteinen luovutus perustuu osakkeiden hallinnan siirtoon, jolla tarkoitetaan osakkeiden tuottamien oikeuksien ja velvollisuuksien siirtoa. Osake katsotaan suoriteperusteen mukaisesti luovutetuksi silloin, kun osakkeiden hallinta on siirtynyt luovuttajan ja vastaanottajan välillä tehtyyn sitovaan kauppam. sopimukseen perustuen. Luovutuksessa vastaanottajalle siirtyy samanaikaisesti pääosa tai kaikki osakkeeseen liittyvistä riskeistä ja siitä saatavista hyödyistä.

Sonera-Yhtymä Oyj:n bonusosakkeiden luovutuksen liittyy ns. lykkäävä ehto, jonka mukaan osakkeiden ostaja saa valtiolta kymmentä osaketta kohden yhden bonusosakkeen vuoden omistusajan jälkeen. Tämän vuoksi bonusosakkeet katsotaan luovutetuksi vasta lykkäävän ehdon toteuduttua. Tämän ehdon täyttyminen on todettavissa vasta marraskuussa 1999. Näin ollen valtion omistuksessa

31.12.1998 olleet bonusosakkeet merkitään kirjanpitoarvostaan tilinpäätöksessä 1998 taseeseen sekä niiden bonusosakkeiden kirjanpitoarvo, joiden luovutusvelvollisuus todetaan marraskuussa 1999, kirjataan vuoden 1999 tilinpäätöksessä kuluksi.

Talousarvioasetuksen (600/1997) 66 h §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan tuotto- ja kululaskelmassa tai niiden liitteenä on ilmoitettava viraston ja laitoksen myöntämät, varainhoitovuoden päättyessä voimassa olleet valtiontakaukset, valtion takuut ja muut vastuusitoumukset.

Valtion velvollisuus luovuttaa bonusosakkeita Sonera-Yhtymä Oyj:n osakkeiden ostajille vuoden omistustajan jälkeen on sellainen vastuusitoumus, josta tulee edellä mainitun säännöksen nojalla ilmoittaa vuoden 1998 tilinpäätöksen liitteessä.

Valtion kirjanpitolautakunnan lausunto

Pörssiosakkeiden arvonorotuksen tekeminen

Jos käyttöomaisuuteen kuuluvan pörssiosakkeen todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, taseeseen voidaan merkitä poistamattoman hankintamenon lisäksi enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenon erotuksen suuruinen arvonorotus. Arvonorotuksen edellytyksenä olevaa osakkeen arvonnousua voidaan yleensä pitää olennaisena, jos osakkeen todennäköinen luovutushinta on vähintään 20 prosenttia sen hankintamenoa suurempi. Osakkeen arvonnousun pysyvyys edellyttää, että pitkälläkään aikavälillä ei ole nähtävissä osakkeen todennäköisen luovutushinnan alenemista.

Valtion tilinpäätöksen yhtenäisyyden varmistamiseksi tulee tilivirastoissa noudattaa arvonorotusten tekemisessä yhtenäisiä periaatteita.

Sonera-Yhtymä Oyj:n bonusosakkeet

Valtion omistuksessa 31.12.1998 olleiden Sonera-Yhtymä Oyj:n bonusosakkeiden kirjanpitoarvo merkitään tilinpäätöksessä 1998 taseeseen sekä niiden bonusosakkeiden kirjanpitoarvo, joiden luovutusvelvollisuus todetaan marraskuussa 1999, kirjataan vuoden 1999 tilinpäätöksessä kuluksi. Valtion velvollisuudesta luovuttaa bonusosakkeita Sonera-Yhtymä Oyj:n osakkeiden ostajille vuoden omistustajan jälkeen tulee ilmoittaa vuoden 1998 tilinpäätöksen liitteessä.

Varapuheenjohtaja

Erkki Mäki-Ranta

Sihteeri

Pirjo Rautio